

Łukasz JUREŃCZYK

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

ORCID: 0000-0003-1149-925X

Partycypacja kobiet w systemie politycznym Afganistanu w XXI wieku

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie i ocena partycypacji kobiet w systemie politycznym Afganistanu w XXI wieku. Dotyczy to więc okresu po obaleniu władzy talibów przez międzynarodową koalicję pod amerykańskim przywództwem. Główny problem badawczy zawiera się w pytaniu czy zagwarantowane Afgankom prawa polityczne faktycznie są respektowane oraz czy kobiety mogą swobodnie, na równi z mężczyznami, partycypować w systemie politycznym państwa? Podczas pisania artykułu wykorzystano metodę analizy źródeł tekstowych. Ponadto oparto się na badaniach ankietowych przeprowadzonych w Afganistanie przez Fundację Azjatycką. W artykule przeanalizowano trzy główne zagadnienia, tj. aktywność kobiet-polityków, bariery działalności kobiet w przestrzeni politycznej oraz postrzeganie tej kwestii przez Afgańczyków. Mimo, że w XXI wieku osiągnięto znaczący postęp w formalnym i praktycznym upodmiotowieniu kobiet w systemie politycznym Afganistanu, to nadal istnieje wiele barier, głównie natury społeczno-kulturowej i ekonomicznej, które ograniczają możliwość większego zaangażowania Afganek w procesy polityczne.

Słowa kluczowe: Afganistan, kobiety, system polityczny, prawa polityczne

Wprowadzenie

WAfganistanie kobiety otrzymały prawo głosu w wyborach do parlamentu w 1919 r., kiedy państwo wywalczyło niepodległość spod brytyjskiej zależności. Warto nadmienić, że było to o rok wcześniej niż uzyskanie praw wyborczych przez kobiety w Stanach Zjednoczonych. Władcą Afganistanu był ówczesnie postępowy król Amanullah Chan. Wprowadzona przez niego w 1923 r. Konstytucja ustanowiła równość praw kobiet i mężczyzn, w tym potwierdziła prawo głosu kobiet. W 1929 r. konserwatywni przywódcy plemienni zmusili króla do abdykacji, uchylili większość wprowadzonych przez niego reform, powrócili do prawa szarii i odebrali kobietom większość praw, w tym prawo głosu. Możliwość czynnego i biernego udziału w wyborach ponownie nadała kobietom Konstytucja Afganistanu z 1964 r. wprowadzona przez króla Mohammada Zahera Szaha. Równość kobiet i mężczyzn utwierdzał od końca lat 70. XX wieku reżim komunistyczny, jednak działalność partii politycznych, poza Ludowo-Demokratyczną Partią Afganistanu, została zakazana. Przeciwno komunistom walczyli mudżahedini wspierani przez Zachód i konserwatywne państwa arabskie. Większość z nich wywodziło się z tradycyjnych wiejskich społeczności, w których istniało wyraźne rozdzielenie roli kobiety i mężczyzny (*The Fight*, 2016). W 1996 r. władzę w Afganistanie przejęli talibowie, którzy w restrykcyjny sposób interpretowali szarię, eliminując możliwość jakiegokolwiek partycypacji kobiet w życiu politycznym państwa. Radykalnemu reżimowi represjonującemu kobiety kres położyła w 2001 r. międzynarodowa koalicja zbrojna pod amerykańskim przywództwem.

Celem artykułu jest przedstawienie i ocena partycypacji kobiet w systemie politycznym Afganistanu w XXI wieku. Afganistan jest na drodze transformacji ustrojowej, implementując rozwiązania demokratycznego państwa prawa, uznającego prawa człowieka, w tym prawa polityczne, bez rozróżnienia ze względu na płeć. Głównym problemem badawczym jest odpowiedź na pytanie, czy zagwarantowane Afgankom prawa polityczne faktycznie są respektowane oraz czy kobiety mogą swobodnie, na równi z mężczyznami, partycypować w systemie politycznym państwa? Główną tezą artykułu jest stwierdzenie, że mimo znaczącego postępu w zakresie praw politycznych kobiet czynniki społeczno-kulturowe i ekonomiczne nadal stanowią znaczną barierę dla aktywności politycznej Afganek.

Pionierki na scenie politycznej Afganistanu

Po upadku rządu talibów podczas międzynarodowej konferencji w Bonn w dniach 27 listopada–5 grudnia 2001 r., światowi liderzy przedstawili swoje poparcie dla praw kobiet, w tym ich udziału w konstruowanym rządzie Afganistanu. Obecność kobiet na scenie politycznej państwa znalazła się wśród warunków wstępnych postawionych przez społeczność międzynarodową dla udzielenia wsparcia Afganistanowi (Saqeb, 2016). Gdyby nie uwzględniono tej kwestii w zasadach ustrojowych, poparcie zachodniej opinii publicznej dla wydatnej pomocy dla Afganistanu mogłoby się szybko zmniejszyć (Lawless, Constantineau, 2017, s. 58). Warto zauważyć, że podczas konferencji w składzie jednej z delegacji, zwanej grupą peszawarską, znalazła się kobieta. Fatima Gailani była żoną przywódcy tej grupy – Sajeda Hamid Gailaniego, późniejszego wiceprzewodniczącego Izby Starszyny Afganistanu (Jureńczyk, 2013, s. 241).

W czerwcu 2002 r. obradował najwyższy, tradycyjny organ władzy państwowej w Afganistanie – Wielkie Zgromadzenie Narodowe (*Loja Dżirga*). Delegaci starszyn plemiennych i przedstawiciele emigracji mieli opracować podstawowe założenia systemu politycznego Afganistanu, jak również wyłonić tymczasowe władze wykonawcze. Podczas wyborów lekarka z Kabulu – Massuda Dżalal zgłosiła swoją kandydaturę na urząd prezydencki. Na sali zapanowała wtedy konsternacja, a marszałek polny Mohammed Fahim zrugął publicznie jej męża, że pozwolił swojej żonie na taką „bezczylność”. Mimo że konserwatywni komendanci okrzyknęli ją „zdrajczynią urągającą honorowi bohaterów”, to w głosowaniu otrzymała ona aż 10% poparcia zgromadzonych.

Podpisana 26 stycznia 2004 r. przez prezydenta Hamida Karzaja Konstytucja Afganistanu zakazuje wszelkiej dyskryminacji i gwarantuje obywatelom Afganistanu, mężczyznom i kobietom, te same prawa, w tym prawa wyborcze. Dotyczy to zarówno czynnego, jak i biernego prawa udziału w wyborach prezydenckich, parlamentarnych, do rad prowincji i rad dystryktów. Aby kobiety w praktyce miały szansę uzyskania mandatów do najwyższych wybieralnych instytucji, zdecydowano się wprowadzić parytety. W przypadku izby niższej parlamentu (Izby Ludowej/*Wolesi Dżirgi*) z każdej prowincji muszą być wybrane przynajmniej dwie kobiety. Natomiast w przypadku izby wyższej parlamentu (Izby Starszyny/*MesZRano Dżirgi*) spośród 1/3 członków mianowanych przez prezydenta 50% mają stanowić kobiety (*The Constiution*, 2004, art. 22, 83, 84).

W pierwszych powszechnych wyborach prezydenckich z 9 października 2004 r. ponownie do walki o fotel prezydencki stanęła Massuda Dżalal. Uczyniła to mimo, że w odróżnieniu od większości z 17 kontrkandydatów nie posiadała wojska, pieniędzy, ani zagranicznych sprzymierzeńców (Jagielski, 2004, s. 8). Dwie inne kobiety – Nelab Moberaz i Safiqa Habibi zgłoszone zostały, jako kandydatki do urzędu wiceprezydenta. Wiele z kobiet nie mogło wtedy skorzystać z przysługującego im konstytucyjnego prawa głosu, ponieważ uniemożliwiali im to członkowie rodzin lub społeczności lokalnych. Massuda Dżalal uzyskała 1,1% poparcia, co uplasowało ją na szóstym miejscu. Możliwe jednak, że gdyby nie praktyczne ograniczenia dla głosowania kobiet, poparcie to byłoby wyższe. W rządzie zwycięzcy wyborów, prezydenta Hamida Karzaja, Massuda Dżalal objęła pierwsze piastowane przez kobietę ministerstwo – pełniąc funkcję Ministra ds. Kobiet (Modrzejewska-Leśniewska, 2010, s. 460). W wyborach prezydenckich z sierpnia 2009 r. startowały już dwie kobiety – lekarka Frozan Fana i członkini parlamentu Shahla Attab (Gall, Wafa, 2009). Żadna z nich nie przekroczyła jednego procenta głosów, jednak należy zauważyć, że rozłożyły się one aż na 41 kandydatów. Warto nadmienić, że Shahla Atta, która w późniejszym okresie zaangażowała się we współtworzenie praw dla kobiet, w marcu 2015 r. została zamordowana, prawdopodobnie w zemście za swoją odważną działalność (O'Regan, 2015). Zwiększone wymogi formalne do wyborów prezydenckich z 5 kwietnia 2014 r. spowodowały, że ostatecznie Niezależna Komisja Wyborcza dopuściła do startu jedynie 8 kandydatów, wśród których nie znalazła się kobieta. Podobnie jak w poprzednich wyborach kobiety startowały jednak na urząd wiceprezydenta. W 2014 r. kobiety najliczniej wzięły jednak czynny udział w wyborach, stanowiąc 37,6% głosujących, co stanowiło przynajmniej 30 tys. kobiet więcej niż w wyborach z 2009 r. (*Supporting*, 2015).

Po pierwszych powszechnych wyborach parlamentarnych z 18 września 2005 r. kobiety wywalczyły w Izbie Ludowej 69 z 249 miejsc, czyli o jedno miejsce więcej niż gwarantowało im prawo (Modrzejewska-Leśniewska, 2010, s. 461). W wyborach parlamentarnych z 18 września 2010 r. spośród 2584 kandydatów 406 stanowiły kobiety (*The Info*, 2010). Podobnie jak pięć lat wcześniej kobiety uzyskały jedno miejsce ponad parytet. Należy zauważyć, że następne wybory do Izby Ludowej, które pierwotnie miały mieć miejsce na przełomie kwietnia i maja 2015 roku, są nieustannie przekładane i obecnie ich data ustalona została na 20 października 2018 r. Przed ich przeprowadzeniem władze chcą zreformować system wyborczy. Kobiety mają również swoją reprezentację w izbie wyższej parlamentu. Obecnie w Izbie Starszyny zasiada 27 kobiet na 102 deputowanych (Jones, 2018).

Kobiety kandydują również w poszczególnych wyborach do rad prowincji. Przykładowo w wyborach z 2014 r. wśród pierwotnie zgłoszonych 2713 kandydatów, ponad 300 stanowiły kobiety (*Afghan*, 2014). Spośród 458 miejsc w 34 radach prowincji kobiety wywalczyły 124 miejsca (Livingston, O'Hanlon, 2017, s. 15). Stanowiło to aż 7% więcej niż gwarantowane kobietom 20% miejsc w radach. Należy zauważyć, że reprezentacja kobiet w centralnych i regionalnych organach kolegialnych jest wyższa, niż w wielu rozwiniętych demokracjach, w tym na przykład w Stanach Zjednoczonych, czy Wielkiej Brytanii.

Ważnym przełomem było mianowanie w 2005 r. przez prezydenta Hamida Karzaja na stanowisko gubernatora prowincji Bamian Habiby Sarabi. W ten sposób kobieta po raz

pierwszy w historii Afganistanu została gubernatorem prowincji. W późniejszym okresie sprawowała ona między innymi funkcję wiceprzewodniczącej Afgańskiej Wysokiej Rady Pokoju (*Afghan High Peace Council* – AHPC). 31 sierpnia 2013 r. Habiba Sarabi za służbę państwową i dobre zarządzanie otrzymała Ramon Magsaysay Award. Przez komentatorów nagroda ta jest traktowana jak azjatycka Nagroda Nobla (*Sorabi*).

W powołanym w 2014 r. Rządzie Jedności Narodowej (*National Unity Government*) pod przewodnictwem Aszrafa Ghaniego i Abdullaha Abdullaha cztery kobiety piastują stanowiska ministerialne. Przewodzą one Ministerstwu ds. Kobiet (*Ministry of Women's Affairs*), Ministerstwu Szkolnictwa Wyższego (*Ministry of Higher Education*), Ministerstwu ds. Zwalczenia Narkotyków (*Ministry of Counter-Narcotics*), Ministerstwu Pracy, Spraw Społecznych, Cierpiących i Niepełnosprawnych (*Ministry of Labor, Social Affairs, Martyrs And Disabled*). Są to obszary szczególnie ważne z punktu widzenia emancypacji kobiet. Ponadto Afganki objęły szereg stanowisk wiceministerialnych. Kobieta stoi również na czele Niezależnej Afgańskiej Komisji Praw Człowieka (*Afghanistan's Independent Commission on Human Rights*). Ponadto Ministerstwo Spraw Zagranicznych (*Ministry of Foreign Affairs*) mianowało trzy kobiety na stanowiska ambasadorów Afganistanu – w Norwegii, Szwajcarii i Indonezji, a lista ta może ulec poszerzeniu. Więcej niż 22 tys. kobiet jest członkiniami ponad 10 tys. społecznych rad rozwoju (*community development councils*), które identyfikują najważniejsze potrzeby społeczne i kierują w poszczególne regiony wsparcie finansowe (Haidari, 2016). Jak dotąd w demokratycznym Afganistanie kobiety nie piastowały jeszcze najwyższych urzędów państwowych, tj. prezydenta, czy szefa egzekutywy¹, jak również nie kierowały partiami politycznymi.

Bariery aktywności kobiet w systemie politycznym Afganistanu

Formalnie kobiety mają równe z mężczyznami prawo głosu. Z drugiej jednak strony, ze względów społeczno-kulturowych, nie mogą głosować razem z nimi. Z tego powodu przygotowywane są dla nich osobne lokale wyborcze (*Interview*, 2008, s. 325). Jednym z fałszerstw wyborczych towarzyszących poszczególnym wyborom jest nagminne głosowanie mężczyzn za kobiety (Ogdowski, 2011, s. 163–164). W okresie sprawowania władzy przez Hamida Karzaja prawo głosowania kobiet w pewnym stopniu w praktyce było podważone przez władze. Wynikało to przede wszystkim z wprowadzonego w 2009 roku przez rząd Prawa rodzinnego. Jeden z jego zapisów wymagał na przykład uzyskiwania przez kobiety zgody mężów na opuszczanie domów w sytuacjach innych niż nagłe (*The Fight*, 2016). Postanowienia dokumentu jawnie dyskryminowały kobiety, ograniczając im możliwość działania w przestrzeni publicznej.

Kobiety uczestniczące w głosowaniu niejednokrotnie są zastraszane i szykanowane, a nawet atakowane. Podczas poszczególnych wyborów zdarzają się setki incydentów, które mają zniechęcić kobiety do głosowania, w tym ataki na lokale wyborcze. Każdorazowo Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Afganistanu (*Ministry of Interior Affairs* – MoIA) szkoli kilkanaście tysięcy kobiet w zakresie przeszukiwań osób wchodzących

¹ Funkcję tę wprowadzono po kryzysie politycznym po wyborach prezydenckich z 2014 roku.

do żeńskich lokali wyborczych, co ma zapewnić bezpieczeństwo głosującym kobietom (Afghan, 2014). Szczególnie zagrożenie dotyczy kandydatek, które startują w wyborach zabiegając o uzyskanie mandatów w poszczególnych instytucjach. Jeśli pochodzą z obszarów konserwatywnych, to jest dla nich codziennością stawianie czoła różnego rodzaju barierom i naciskom, które mają ich zniechęcić od tych działań. Presja ta wynika głównie z czynników społeczno-kulturowych, których konsekwencją jest różne postrzeganie w Afganistanie roli mężczyzny i kobiety. Działalność polityczna była bowiem przez wieki zarezerwowana wyłącznie dla mężczyzn. Kolejną barierą są czynniki ekonomiczne. Afgańskie kobiety są znacznie słabiej sytuowane finansowo niż mężczyźni, co wynika przede wszystkim z możliwości dostępu do rynku pracy. Ich głównym zadaniem zazwyczaj jest zajmowanie się domem i dziećmi. Ponadto najczęściej mężczyźni w rodzinach odpowiadają za finanse gospodarstw domowych. W związku z tym kobiety rzadziej mają możliwość poświęcania się aktywności politycznej.

Warto zauważyć, że w niektórych regionach Afganistanu istnieją osobne szury dla mężczyzn i kobiet. W praktyce jednak często kobiety nie mają środków na działalność, ani nawet miejsca, gdzie mogłyby się spotykać. Nadanie większej praktycznej roli żeńskim szurom mogłoby z jednej strony zaktywizować kobiety do działania, a z drugiej rozwiązać wiele problemów i sporów, w których są one stronami (Levi-Sanchez, 2017, s. 114). Rozwiązaniem jeszcze bardziej satysfakcjonującym byłoby stworzenie wspólnych szur o równej reprezentacji kobiet i mężczyzn. Przekonanie na poziomie lokalnym, że głos kobiet coś znaczy, pozytywnie wpłynąłby na partycypację kobiet w życiu politycznym na wszystkich poziomach.

W politycznej emancypacji kobiet bardzo ważną rolę odgrywa ich wykształcenie. Dzięki skokowemu wzrostowi dostępności systemu edukacji dla kobiet perspektywicznie będą one miały znacznie większą szansę na piastowanie urzędów państwowych. Według danych Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Edukacji, Nauki i Kultury (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* – UNESCO) systematycznie wzrasta wskaźnik piśmienności kobiet i w 2015 r. umiało pisać i czytać 24% Afgańek w wieku od 15 roku życia. Mimo postępu był to wynik nadal znacznie gorszy od sąsiedniego Iranu (83%), czy Pakistanu (42%) (Akbar, 2017). Na rynek pracy wchodzi jednak pierwsza generacja kobiet, które ukończyły szkołę średnią, a nawet studia, natomiast miliony dziewcząt zdobywają dyplomy szkół podstawowych. Ten wzrastający kapitał ludzki stanowić będzie podstawę między innymi dla służby cywilnej w Afganistanie (Crane, Greenfield, 2014, s. 271). Nie odbywa się to jednak bez utrudnień. Konserwatywni Afgańczycy, głównie ze społeczności pasztuńskich, nie akceptują bowiem tezy, że islam dopuszcza poszukiwanie wiedzy zarówno przez mężczyzn, jak i kobiety (Vamvakas, 2012, s. 254).

Należy zauważyć, że istniejący od 2014 r. Rząd Jedności Narodowej podejmuje szereg działań na rzecz wzmocnienia pozycji kobiet, również w systemie politycznym państwa. Ważnym krokiem było przyjęcie w lipcu 2015 r. Narodowego Plan Działania – Kobiety, Pokój i Bezpieczeństwo. Celem programu jest wzrost aktywności kobiet w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym Afganistanu. Zakłada on także zwiększenie zaangażowania kobiet w proces pokojowy, sektor bezpieczeństwa i ochronę praw kobiet. Wśród szczegółowych celów planu wskazano między innymi zwiększanie dostępu kobiet do edukacji, aktywne angażowanie ich w procesy wyborcze, zwiększanie ich liczby

na kierowniczych stanowiskach w służbie cywilnej, czy wspieranie stowarzyszeń i organizacji kobiet (Ministry of Foreign Affairs, 2015, s. 1–2).

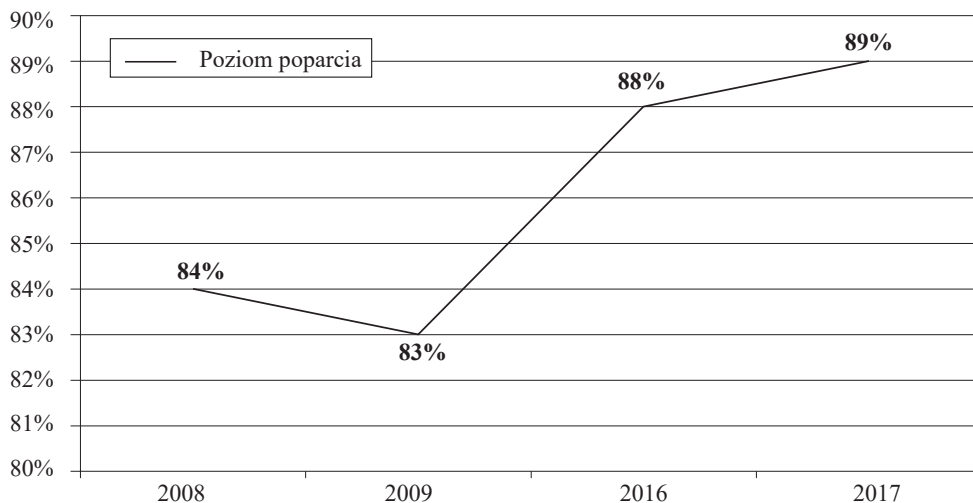
Silne środowiska konserwatywne działające w Afganistanie na wszystkich szczeblach władzy próbują blokować wdrażanie reform sprzyjającym pozycji kobiet w systemie politycznym. Nie zniechęca to jednak do działania wrażliwych na problemy kobiet mężczyzn, jak i tym bardziej samych kobiet. W Afganistanie działa szereg organizacji działających na rzecz praw kobiet, w tym ich praw politycznych. Jedną z nich jest Komitet na rzecz Politycznej Partycypacji Afgańskich Kobiet (*Committee on Afghan Women's Political Participation*). Celem tego ruchu jest wspieranie Afganek w zabieganiu o najwyższe urzędy w państwie i przez to uzyskiwanie możliwości wpływu na formułowanie polityki państwa, włącznie z kwestiami dotyczącymi praw kobiet. Czuwa on między innymi nad wywiązywaniem się władz z zapewniania kobietom zagwarantowanych konstytucyjnie limitów w legislaturze (Saqeb, 2016). Warto nadmienić, że sama pierwsza dama – Rula Ghani – postawiła sobie poprawę sytuacji kobiet w kraju za jeden z głównych priorytetów działania (Haidari, 2016). Również szereg międzynarodowych instytucji, stowarzyszeń i fundacji aktywnie wspiera dążenia emancypacyjne afgańskich kobiet.

Według obserwatorów afgański rząd opóźnia jednak wdrażanie przepisów dotyczących równej partycypacji kobiet w działania polityczne na rzecz bezpieczeństwa państwa. W 2017 r. w rozmowach pokojowych w ramach „Procesu Kabuńskiego” wśród 47 uczestników znalazły się tylko dwie kobiety (Roth, 2017). Bardziej reprezentatywne włączenie kobiet w proces pokojowy jest konieczne, jednak pociąga ono za sobą ryzyko utrudnienia negocjacji w tym zakresie. W lutym 2018 r. prezydent Aszraf Ghani przedstawił talibom propozycję inkluzji do systemu politycznego, a nawet możliwość rewizji konstytucji i rozpisania nowych wyborów (Shalizi, Mackenzie, 2018). Wśród warunków wstępnych znalazło się jednak uznanie zasad demokratycznego państwa prawa, w tym równych praw dla kobiet. Gdyby talibowie przystali na tę propozycję, co jednak na razie jest mało prawdopodobne, to w praktyce zapewne nie godziliby się na równe prawa polityczne kobiet i mężczyzn. Gdyby jednak proces pojednania narodowego miał odbyć się kosztem praw kobiet, środowiska ich broniące z pewnością oponowałyby przeciwko takiemu rozwiązaniu (Dobbins, 2014, s. 166).

Opinia Afgańczyków na temat aktywności politycznej kobiet

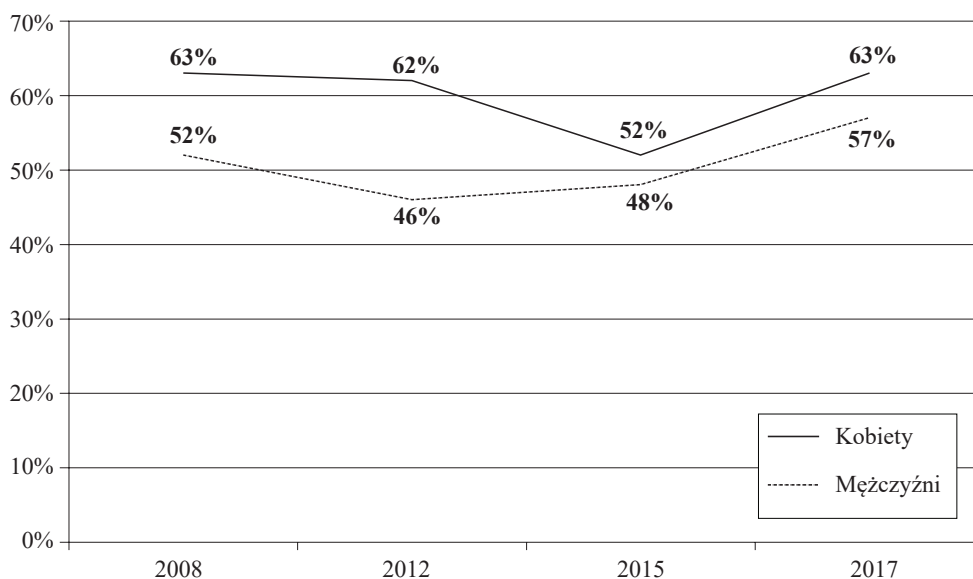
Fundacja Azjatycka (*The Asia Foundation*) corocznie przeprowadza badania opinii publicznej w państwach Azji, w tym w Afganistanie. Są to badania prowadzone na szeroką skalę i przykładowo w sondażu z 2017 roku próba wyniosła 10 012 dorosłych Afgańczyków ze wszystkich 34 prowincji (The Asia Foundation, 2017, s. 188). Jeden z obszarów tematycznych uwzględnił problematykę kobiet w przestrzeni publicznej.

W Afganistanie w ostatnich latach systematycznie wzrasta poparcie dla prawa głosu kobiet w wyborach politycznych. O ile w 2009 r. wynosiło ono 83% to w 2017 r. już 89%, co można uznać za wysoki stopień poparcia. Istnieją jednak znaczące różnice regionalne w poparciu głosowania przez kobiety. O ile w 2017 r. na północnym-wschodzie kraju opowiadało się za nim aż 95,4% Afgańczyków, o tyle na południowym-zachodzie

Wykres 1. Poparcie Afgańczyków dla prawa głosu dla kobiet w wyborach politycznych

Źródło: Opracowanie na podstawie: The Asia Foundation, 2017, s. 151.

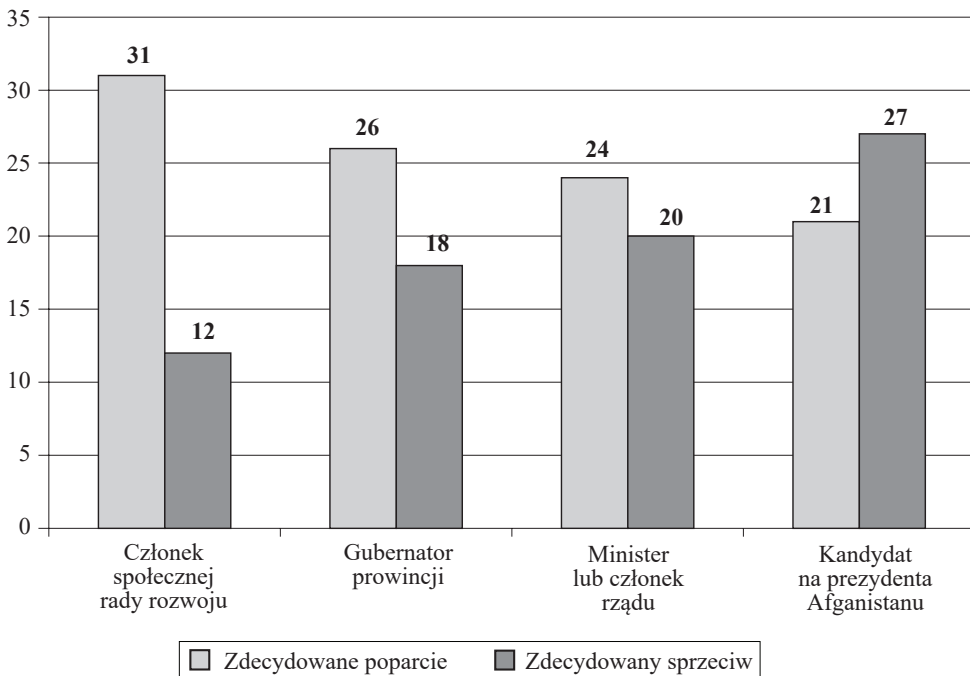
jedynie 66,9%. Niemal wszyscy respondenci, ponieważ w przedziale od 97,4 do 99,4%, popierali tę kwestię w prowincjach Panczszir, Baghlan, Bamian, Dżozdżan i Samangan. Najmniejsze poparcie odnotowano natomiast w prowincjach Zabol (31,8%), Wardak (61,8%) i Kandahar (63,5%) (The Asia Foundation, 2017, s. 151). Pasztuni byli znacznie mniej chętni głosowaniu przez kobiety niż Tadżycy, Hazarowie i Uzbegy.

Wykres 2. Poparcie dla niezależnego głosowania przez kobiety z podziałem na płeć

Źródło: Opracowanie na podstawie: The Asia Foundation, 2017, s. 152.

Aby uzyskać pełniejszy obraz poparcia Afgańczyków dla prawa głosu kobiet, należy również przedstawić dane dotyczące możliwości samodzielnego podejmowania przez kobiety decyzji, na kogo głosować. Corocznie więcej kobiet niż mężczyzn opowiada się za samodzielnym głosowaniem przez kobiety. W przypadku kobiet w ostatnich latach poparcie wahało się między 52 a 63%, natomiast w przypadku mężczyzn między 46 a 57%. W 2017 r. ogólnie 59,7% Afgańczyków popierało samodzielność wyboru kandydatów przez kobiety. Wśród przeciwników tej idei 22,4% ankietowanych uważało, że kobiety powinny konsultować się z mężczyznami w tej sprawie, a 16,9%, że mężczyźni powinni decydować za kobiety. Znaczna różnica występuje w poparciu dla samodzielnego głosowania przez kobiety na obszarach miejskich i wiejskich. W 2017 r. opowiadało się za tym 71,2% mieszkańców miast i 56% mieszkańców wsi. Widoczne rozróżnienie widać było w poparciu tej idei przez poszczególne grupy narodowościowe. Znacznie większe poparcie było wśród Tadżyków (67,2%), Hazarów (66%) i Uzbeków (64,1%) niż Pasztunów (48,3%) (The Asia Foundation, 2017, s. 151–152).

Wykres 3. Opinie Afgańczyków na temat sprawowania przez kobiety wysokich urzędów politycznych w 2017 roku



Źródło: Opracowanie na podstawie: The Asia Foundation, 2017, s. 147–148.

Poziom poparcia Afgańczyków dla piastowania przez kobiety wysokich stanowisk politycznych zależy od rodzaju urzędu. Największe przyzwolenie dotyczy członkostwa w społecznych radach rozwoju, które w 2017 r. popierało 69,7% Afgańczyków, z czego 31% zdecydowanie popierało. Ponad połowa społeczeństwa popierała również obejmowanie przez kobiety stanowisk gubernatorów prowincji oraz ministrów lub członków

rządu, odpowiednio 55,4% (26% zdecydowanie) i 56% (24% zdecydowanie). Mniej niż połowa Afgańczyków opowiedziała się za kandydowaniem kobiet na najwyższy urząd w państwie, tj. 48,2%. W tej kwestii liczba zdecydowanie sprzeciwiających się temu działaniu przewyższa liczbę zdecydowanie je popierających – 27 do 21%. Warto zauważyć, że na przestrzeni kilku ostatnich lat poziom akceptacji dla piastowania przez kobiety najwyższych stanowisk politycznych nieznacznie się obniżył (The Asia Foundation, 2017, s. 147–149).

Zakończenie

Od 2001 roku ponad 78 tys. kobiet było mianowanych w Afganistanie na rządowe stanowiska, a obecnie piastuje je ponad 8 tys. Afganek (Akseer, Yousufzai, 2017). Kobiety kandydują do parlamentu, jak i rad prowincji i dystryktów, obejmując w nich nawet więcej miejsc niż gwarantują im to parytety. Jednocześnie coraz więcej Afganek bierze aktywny udział w wyborach, głosując zarówno na mężczyzn, jak i kobiety. Zdecydowana większość Afgańczyków opowiadała się za czynnym prawem wyborczym kobiet, jak również ponad połowa społeczeństwa akceptuje kobiety na wysokich stanowiskach politycznych. Wiele czynników sprawia jednak, że nie można mówić o praktycznej równości szans partycypacji kobiet i mężczyzn w systemie politycznym Afganistanu. Wynika to zarówno z czynników społeczno-kulturowych, jak i ekonomicznych. Podejmując się działalności politycznej, a nawet decydując się na pójście na wybory, kobiety narażają swoje życie i zdrowie. Stają się celami szykan, a nawet fizycznych ataków. Przede wszystkim dotyczy to obszarów kontrolowanych przez talibów, jak również terenów zamieszkałych przez konserwatywne społeczności, głównie pasztuńskie.

Kobiety nadal stanowią mniejszość w krajowym parlamencie, radach prowincji i dystryktów, służbie cywilnej i szczególnie w procesie pokojowym. 10 stycznia 2018 r. weszło rozporządzenie, zgodnie z którym w 2018 r. zatrudnienie kobiet w służbie publicznej ma wzrosnąć do 24% (Secretary General of the United Nations, 2018). Wzmoczone wysiłki władz Afganistanu w tym zakresie, szczególnie po 2014 roku, trafiają na opór środowisk konserwatywnych, które opowiadają się za utrzymaniem patriarchalnego społeczeństwa, w którym obszar polityki zarezerwowany byłby dla mężczyzn. Mimo daleko idących pozytywnych zmian, tradycyjna mentalność nadal znacząco ogranicza możliwość partycypacji kobiet w życiu politycznym Afganistanu (Roy, 2016, s. 224). Najlepszym sposobem na zmianę tej sytuacji jest dopuszczanie wykształconych kobiet do wysokich stanowisk w państwie, aby dzięki swoim umiejętnościom i kompetencjom mogły przekonać rodaków do słuszności takiego działania. Ponadto piastując wysokie urzędy państwowe kobiety mają bezpośredni wpływ na formułowanie i ochronę swoich praw.

Bibliografia

- Afghan 2014 Presidential and Provincial Council Elections* (2014), 3 April, <http://www.international.gc.ca/afghanistan/elections.aspx?lang=eng>, 10.06.2018.
- Akbar S. (2017), *How millions of Afghan women are fighting to transform their lives*, 16 May, <https://www.weforum.org/agenda/2017/05/afghanistan-women-fighting-back/>, 10.06.2018.

- Akseer T., Yousufzai F. A. (2017), *In Afghanistan, Gender Not Always Indicator of Support for Women's Rights*, 13 December, <https://asiafoundation.org/2017/12/13/afghanistan-gender-not-always-indicator-support-womens-rights/>, 10.06.2018.
- Crane K., Greenfield V. (2014), *The NATO drawdown: implications for Afghanistan and Pakistan, w: Afghanistan, Pakistan and Strategic Change. Adjusting Western regional policy*, red. J. Krause, Ch. K. Mallory IV, Routledge, London–New York.
- Dobbins J. (2014), *Launching an Afghan peace process, w: Afghanistan, Pakistan and Strategic Change. Adjusting Western regional policy*, red. J. Krause, Ch. K. Mallory IV, Routledge, London–New York.
- Gall C., Wafa A. W. (2009), *Karzai's Ex-Allies Vie for Afghan Presidency*, „The New York Times”, 8 May, <https://www.nytimes.com/2009/05/09/world/asia/09kabul.html>, 10.06.2018.
- Haidari A. (2016), *Institutionalizing Woman's Rights for Afghanistan's Future*, „The Diplomat”, 23 March, <https://thediplomat.com/2016/03/institutionalizing-womens-rights-for-afghanistans-future/>, 10.06.2018.
- Interview with Col. Clarence Neason Jr., Commander, 3d Battalion, 7th Field Artillery, Combined Task Force Bronco, 25th Infantry Division (2008)*, w: *Enduring Voices. Oral Histories of the U.S. Army Experience in Afghanistan, 2003–2005*, red. Ch. N. Koontz, United States Army, Washington D.C.
- Jagielski W. (2004), *Kobieta na prezydenta Afganistanu!*, „Gazeta Wyborcza”, 7 października.
- Jones S. G. (2018), *Why the Taliban Isn't Winning in Afghanistan*, „Foreign Affairs”, 3 January, <https://www.foreignaffairs.com/articles/afghanistan/2018-01-03/why-taliban-isnt-winning-afghanistan>, 10.06.2018.
- Jureńczyk Ł. (2013), *Wojna z talibami i Al-Kaidą. Afganistan w latach 1994–2012*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.
- Lawless G. J., Constantineau P., Dizboni A. (2017), *A Hermeneutic Analysis of Military Operations in Afghanistan*, Palgrave Macmillan, New York.
- Levi-Sanchez S. (2017), *The Afghan-Central Asia Borderland. The state and local leaders*, Routledge, London–New York.
- Livingston I. S., O'Hanlon M. (2017), *Afghanistan Index. Also including selected data on Pakistan*, 25 May, https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/21csi_20170525_afghanistan_index.pdf, 10.06.2018.
- Ministry of Foreign Affairs (2015), *Afghanistan's National Action Plan on UNSCR 1325–Women, Peace, and Security*, July, <http://mfa.gov.af/en/news/afghanistans-national-action-plan-on-uns-1325-women-peace-and-security>, 10.06.2018.
- Modrzejewska-Leśniewska J. (2010), *Afganistan*, Wydawnictwo Trio, Warszawa.
- Ogdowski M. (2011), *Z Afganistanu.pl. Alfabet polskiej misji*, Wydawnictwo Warbook, Ustroń.
- O'Regan K. (2015), *Afghan Lawmaker's Death Unknow*, 12 March, <https://www.bustle.com/articles/69409-shahla-atta-found-dead-in-her-kabul-home-the-cause-of-the-female-afghan-lawmakers>, 10.06.2018.
- Roth K. (2017), *Afghanistan. Events of 2017*, <https://www.hrw.org/world-report/2018/country-chapters/afghanistan>, 10.06.2018.
- Roy A. B. (2016), *Afghanistan in the South Asian traditional and non-traditional security paradigm, w: Afghanistan Post-2014. Power configurations and evolving trajectories*, red. R. Harshé, D. Tripathi, Routledge, New Delhi–London–New York.
- Saqeb H. (2016), *Bold Voices: A Brief History of Women's Rights Movement in Afghanistan*, 14 September, <http://www.freewomenwriters.org/2016/09/14/afghan-women-history-post-taliban/>, 10.06.2018.
- Secretary General of the United Nations (2018), *The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security*, 27 February, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/sg_report_on_afghanistan_27_february.pdf, 10.06.2018.

- Shalizi H., Mackenzie J. (2018), *Afghanistan's Ghani offers talks with Taliban 'without preconditions'*, „Reuters”, 28 February, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-taliban/afghanistans-ghani-offers-talks-with-taliban-without-preconditions-idUSKCN1GC0J0>, 10.06.2018.
- Sorabi, Habiba, Mrs. Dr. Sarabi, http://www.afghan-bios.info/index.php?option=com_afghanbios&id=1733&task=view&total=1&start=0&Itemid=2, 10.06.2018.
- Supporting Afghan Women in the 2014 Transition* (2015), 26 February, <https://www.usip.org/publications/2015/02/supporting-afghan-women-2014-transition>, 10.06.2018.
- The Asia Foundation (2017), *A Survey of the Afghan People. Afghanistan in 2017*, San Francisco, https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017_AfghanSurvey_report.pdf, 10.06.2018.
- The Constitution of Afghanistan* (2004), Kabul, 26 January <http://www.afghanembassy.com.pl/afg/images/pliki/TheConstitution.pdf>, 10.06.2018.
- The Fight For Women's Voting Rights* (2016), 7 November, <https://centralasiainstitute.org/womens-voting-rights/>, 10.06.2018.
- The Info List – Afghan Parliamentary Election 2010* (2010), Kabul, http://www.theinfolist.com/php/SummaryGet.php?FindGo=Afghan_parliamentary_election%2C_2010, 10.06.2018.
- Vamvakas P. (2012), *Turkey's ISAF mission: a maverick with strategic depth*, w: *Statebuilding in Afghanistan. Multinational contributors to reconstruction*, red. N. Hynek, P. Marton, Routledge, London–New York.

Participation of women in the political system of Afghanistan in the 21st century

Summary

The aim of the article is to present and evaluate the participation of women in the political system of Afghanistan in the 21st century. This applies, therefore, to the period after the overthrow of Taliban rule by the international coalition under the American leadership. The main research problem lies in the question of whether the political rights guaranteed to Afghan women are actually respected, and whether women are free, equally with men, to participate in the political system of the state? During researches the method of analysis of the source text was used. In addition, based on surveys conducted in Afghanistan by the Asian Foundation. The article analyzes three main issues, ie the activity of women-politicians, the barriers of women's activity in the political sphere, and the perception of this issue by Afghans. Although significant progress has been made in the formal and practical empowerment of women in the political system of Afghanistan in the 21st century, there are still many barriers, mainly of socio-cultural and economic nature, which limit the possibility of involvement of Afghan women in political processes.

Key words: Afghanistan, women, political system, political rights

